

теологія та інші, що б дало можливість зблизити істориків та богословів, на чому акцентується у вступі книжки. Також трапляються поодинокі фактографічні неточності.

Вітаючи Ігоря Сковчилюса з вдалим підсумуванням багаторічної праці, чекаємо на продовження

меганаративу в наступних запланованих ним частинах, а також закінчення ним давнішого проєкту дослідження генеральних візитацій Львівсько-Кам'янецької єпархії XVIII ст.

Леонід ТИМОШЕНКО

Степан Гелей. Ілля Витанович: науково-педагогічна та громадська діяльність.— Львів: Вид-во Львівської комерційної академії, 2010.— 584 с.

Монографія присвячена відомому свого часу на західноукраїнських теренах організаторові й ідеологу кооперативного руху, історикові й педагогу, дійсному членові Наукового товариства ім. Шевченка Іллі Витановичу (1899—1973).

Автор — професор Львівської комерційної академії Степан Гелей — зосередив увагу головню на висвітленні наукової, педагогічної і громадської діяльності І. Витановича. Водночас він докладно виписав біографію цієї неординарної особистості на різних етапах складного і драматичного часу, використавши для цього чималий фактологічний матеріал друківаних і рукописних (архівних) джерел.

У монографії С. Гелей підкреслює багатопланову задіяність і вагомую роль І. Витановича в українському кооперативному русі першої половини минулого століття. Метод діахронного аналізу конкретних фактів цієї діяльності в контексті з історичними реаліями української суспільно-політичної і соціальної дійсності, розгляд численних виступів І. Витановича в пресі дає можливість простежити і передати його глибоку ділову й науково-теоретичну заангажованість у кооперативну справу та широку обізнаність з нею в різних країнах світу, а також наполегливі заходи щодо освоєння найкращого з цього досвіду і перенесення його на український ґрунт.

Очевидно, цей фаховий аспект дослідницького дискурсу монографії з багатьма цікавими заувагами і спостереженнями автора мав би стати предметом уваги рецензента-економіста. Нас привабив цей матеріал передусім яскраво вираженим у ньому образом одного з тих українських інтелігентів-подвижників, які у складних обставинах агресивного наступу чужинецьких окупаційних режимів на екзистенційні основи українського народу, наполегливо шукали можливостей і засобів допомоги цьому народові, поліпшення його економічного становища, підвищення рівня самозахисту, організованості і національної свідомості.

Адже всі ці кредитні, споживчі, допомогіві спілки, товариства і союзи, які виникали та діяли в Україні з середини XIX ст., були не лише засобом захисту від ескалації зубожіння, лихварства

і різних форм економічного засилля чужинців, а й чинником самоорганізації, взаємодії і формування громадської спільноти, і не тільки були важливими для допомоги українському селові, але й для відвоювання певних економічних українських позицій у місті. Особливо цей суспільно-консолідований і оборонний смисл набув розвитку в кооперативному русі Галичини головню завдяки цілій плеяді його талановитих і відданих цій справі організаторів і керівників (В. Нагірний, Т. Кормош, С. Олесницький, О. Нижанківський, С. Федак, К. Левицький та багато інших).

У XX ст., зокрема в період міжвоєнного двадцятиріччя, український кооперативний рух збагатився рисами чогось більшого від звичайного економічного чинника, став істотною складовою руху опору проти наступу на українство, українських соціально-політичних і національно-визвольних змагань. Недаремно окупаційні режими чинили цьому рухові всілякі перешкоди, а більшовики просто ліквідували його, репресували його лідерів і активістів, цілковито абсорбували в своїх заідеологізованих казенних формах.

І. Витанович належав до найбільш чільніших континуаторів і реформаторів української кооперативної справи в міжвоєнний період і в роки Другої світової війни. Коли читаш зреферований у монографії С. Гелей зміст виступів І. Витановича у пресі того часу, відомості про його проникливі аналітичні

оцінки різних непростих ситуацій діяльності української кооперації, погляди і настанови стосовно її насущних завдань і потреб, велику роботу для підготовки українських кооперативних кадрів, підвищення їхнього фахового освітнього рівня, не можеш не подивляти глибини обізнаності й ерудованості цієї людини, високої міри її громадянської відповідальності та сміливості.

Вважаємо, що величезний конструктивний досвід українського кооперативного руху, ідеї, практична діяльність його численних активістів та очільників могли б вельми придатися і нам сьогодні. Особливо для відродження українського села. Адже нині воно в меншій потребі, як було в найгірші часи минулого. Навіть уже за двадцятиріччя нашої незалежності ситуація в

українському селі не тільки не поліпилася, але й дедалі погіршується. Продовжується його знелюднення, матеріальна і духовна руйнація та моральна деградація — все те, що було започатковане сталінськими голодоморами, насильною колгоспизацією, репресіями, включно з „потворною” (С. Граденіго) кремлівською доктриною „заміни етнографічного (властиво етнічного.— Р. К.) матеріалу” в Україні.

Оскільки всі уряди української влади досі не зробили нічого істотного для порятунку українського села, а навпаки своєю бездіяльністю і безпорадністю продовжують заганяти цю проблему у все більш зловісний і безвихідний кут, треба, щоб за цю справу взялося саме суспільство на рівні різних громадських організацій, спілок і кооперативів. Тут міг би бути і задіяний колишній досвід українського кооперативного руху, примножений науковими розробками його новочасної трансформації. У всякому разі треба з чогось починати, а не чекати, опустивши руки. І хочеться вірити, що серед еліти наших академічних економістів знайдуться і так потрібні сучасній Україні Витановичі.

Образ діяльного українського вченого-патріота, прийнятого насущними проблемами і потребами свого народу, доповнюється наведеними в монографії відомостями про наполегливі заходи І. Витановича з відновлення української кооперації під час німецької окупації, виступи в пресі для підтримання духу народу, організації самопомогли в умовах еміграції і спроби адаптації з цією метою колишнього досвіду кооперативної справи на батьківщині. В еміграції І. Витанович написав унікальну працю — монографію „Історія українського кооперативного руху” (Нью-Йорк, 1964).

Наукова активність і продуктивність ученого позначена його участю в діяльності відновленого на чужині НТШ, створенні Енциклопедії українознавства, заснуванні журналу „Український історик” та Українського історичного товариства, написанням низки праць з історії й економіки України, яким належить помітне місце в історії розвитку української наукової думки.

Однією з таких праць, на яку слушно звертає особливу увагу автор рецензованої монографії, була розвідка І. Витановича „Михайло Грушевський. Історик, соціолог, суспільний діяч”, присвячена аналізу теоретико-методологічних засад історіософії великого українського вченого. Поло-

ження цієї праці, опублікованої ще 1935 р., І. Витанович розвинув і доповнив згодом у статті „Уваги до методології й історіософії Михайла Грушевського” (Український історик. Нью-Йорк; Мюнхен, 1966, ч. 1—2, с. 32—51). Аналіз цієї проблеми в контексті процесу розвитку загальноєвропейської історіософії, за визнанням фахівців, вельми прислужився новочасній українській історичній науці.

Не втратили наукового інтересу дослідницький аналіз, оригінальні судження і зауваги І. Витановича у розвідці про суспільно-політичні погляди Івана Франка і їхній вплив на новітні українські визвольні змагання. Опублікована 1961 р., вона позиціонувала принципово інше, ніж у тогочасному радянському франкознавстві, осмислення цієї теми.

Варті уваги сучасних економістів проникливі студії І. Витановича над аграрною проблематикою в Україні різного часу, зокрема вельми непростою процесу вирішення аграрного питання в роки української революції ХХ ст. Документальний та історико-аналітичний матеріал нарисів „Аграрна політика українських урядів років революції й визвольних змагань (1917—20)” (1967) не тільки висвітлює минуле, але й подає багато інформації, корисної для сучасного фахівця, якому не байдужа доля України. Адже земельна справа в Україні й досі залишається невпорядкованою.

Стаття І. Витановича „Сучасні спроби проєкції майбутнього” (1971) свідчить, що він заглиблювався і в наукову проблематику прогнозування поступального руху людства, зокрема подальшої долі України. На основі глибокої аналітики і вдумливого осмислення реалій суспільних процесів сказав на цю тему чимало цікавого.

Отже, дослідницький наратив монографії представив нам цілісний образ мудрого і діяльного вченого-патріота, справжнього інтелігента-громадянина, всеціло зануреного в життя і насущні потреби свого народу. Тип такого вченого, якого нам катастрофічно забракло тепер, у час незалежної України, компетентного економіста, який був би здатен протиставити злочинній політиці руйнування і розкрадання України науково опрацьовану й аргументовану програму раціонального реформування її господарства, розбудови й утвердження її державотворення.

Роман КИРЧІВ

Богдан Козак. Театральні відлуння. Статті, передмови, штрихи до портретів, матеріали, рецензії, інтерв'ю.— Львів, 2010.— 452 с.

Як відомо, сценічне мистецтво — плинне й миттєве. Тому серед пам'ятних подій свого ювілейного, сімдесятого, року життя Народний артист України, академік Національної академії мистецтв України, лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка, професор, дійсний член Наукового товариства ім. Шевченка (від 28 листопада 2009 р.) Богдан Козак здобувся на окрему, по-своєму унікальну, а головне — зафіксовану назавжди у часі. Це —

книжка „Театральні відлуння”, що містить його статті, передмови до книжок, штрихи до портретів колег по сцені, матеріали, рецензії, а також інтерв'ю з ним. Редактор та автор передмови видання — дійсний член НТШ Ростислав Пилипчук, літературний редактор — Ніна Бічуя.

Вихід у світ книжки, автором якої є актор, сьогодні — не така вже й дивина. Та зазвичай у такому випадку йдеться про мемуаристику,